

Handreiking verlenen van vrijstellingen door examencommissies

Datum: september 2021, versie 1.0

Van: Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering. Dit document is op inhoud gevalideerd door de Inspectie van het Onderwijs,

Contact: www.onderwijsenexamenring.nl en info@kennispuntmbo.nl

Hoe is deze handreiking te gebruiken?

De examencommissie is verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van examinering en voor het verlenen van vrijstellingen voor examens. Deze handreiking kan examencommissies ondersteunen bij het maken van verantwoorde keuzes bij het verlenen van vrijstellingen voor (beroepsgerichte) examinering. Op de website [van het kennispunt](http://www.kennispunt.nl) zijn nog meer handreikingen te vinden over vrijstellingen, bijvoorbeeld '[Handreiking scenario's voor doorstroom en examinering](#)'. Deze handreiking is daarop een aanvulling.

Waar geeft deze publicatie antwoord op?

De handreiking geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat is de rol van de aanvrager bij het aanleveren van bewijslast om in aanmerking te komen voor vrijstellingen?
- Welke overwegingen kan de examencommissie hanteren bij een aanvraag voor vrijstellingen voor examens van kerntaken, keuzedelen of andere kwalificatie-eisen op basis van eerdere behaalde resultaten, zoals branchecertificaten?
- Hoe maakt een examencommissie een verantwoorde keuze bij het verlenen van vrijstelling van examinering?

In het kort

Het aanvragen van vrijstellingen voor (onderdelen van) examinering verloopt via de examencommissie. De aanvrager van een vrijstelling is verantwoordelijk voor het aandragen van de 'bewijslast'. Op basis van de kwalificatie-eisen of eisen van het keuzedeel bepaalt de examencommissie of de bewijslast tot vrijstelling leidt. De overwegingen worden door de examencommissie vastgelegd.

Aanleiding

Bij het waarderen van (elders behaalde) resultaten zoals ervaringscertificaten, branchecertificaten of toelatingstoetsen Pabo, is het aan de examencommissie om een oordeel te vellen over de kwaliteit en inhoud van het verstrekte document en de overige aangeleverde informatie. Echter, een examencommissie heeft bij het beoordelen van een aanvraag voor vrijstelling niet altijd zicht op de aspecten die meegewogen hebben bij het opstellen van het resultaat. Wat veelal wel gecheckt kan worden zijn de *dekking*, het vereiste *niveau* en de *examenvorm*. Als een student elders of eerder een examen heeft behaald, kan de examencommissie beoordelen of de inhoud (dekking) en het niveau van het afgelegde examen overeenkomen met het deel waarvoor vrijstelling wordt gevraagd.

Wettelijke context

De examencommissie heeft een belangrijke rol in het verlenen van vrijstellingen van examinering. De WEB vermeldt in [artikel 7.4.5a](#) wat de taken van de examencommissie zijn bij het verlenen van vrijstellingen. Het

Toezichtkader 2021 van de Onderwijsinspectie kent aanvullend standaard BA1 voor het Kwaliteitsgebied Borging en Afsluiting, die in deze context het meest relevant is. Daar staat dat de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden voor het verkrijgen van een diploma of certificaat. De examencommissie borgt door haar toezicht het niveau, de complexiteit en de inhoud van de geleverde prestaties, afgestemd op de kwalificatievereisten of het certificaat. In het Examen en kwalificatiebesluit is aanvullend informatie te vinden over examinering en vrijstellingen.

De rol van de aanvrager

De aanvrager van een verzoek om vrijstelling is verantwoordelijk voor het aanleveren van de 'bewijslast'. Dat kan een (ervarings)certificaat of aanvullende informatie zijn die het eenvoudiger maakt voor de examencommissie om op juiste gronden een besluit tot het verlenen van vrijstelling te kunnen nemen. De aangeleverde informatie moet worden getoetst aan het kwalificatiedossier of keuzedeel. Dat moet leiden tot een betrouwbaar beeld over de aangereikte informatie. Ook via portfolio's, opleidingsprogramma's of verslagen van (criterium gerichte) gesprekken met de aanvrager kan een examencommissie informatie ophalen.

Het beoordelen van de bewijslast

De examencommissie beoordeelt of het aangeleverde bewijs voldoende *authentiek* en *betrouwbaar* is en in voldoende mate de *kwalificatie-eisen* dekt.

- a. *Authenticiteit en betrouwbaarheid*: De examencommissie vergewist zich ervan dat de risico's in beeld zijn gebracht en aanvaardbaar zijn. De examencommissie is daarbij afhankelijk van datgene wat de aanvrager aanlevert. De examencommissie moet zich de vraag stellen of het bewijs dat voor vrijstelling wordt aangeleverd authentiek is. Het bewijs moet voldoende informatie geven over de inhoud van het afgelegde (externe) examen en de kwaliteit van het examenproces. Hier komt de betrouwbaarheid van de aangeleverde informatie aan de orde. Het documenteren van de gemaakte keuzes maakt deel uit van het kwaliteitsborgingsproces.
- b. *Dekking*: Het aangeleverde bewijs dient een juiste indicatie te geven wat betreft niveau, inhoud en complexiteit. Daarbij is er ruimte om de keuze te maken of de bewijslast voor 100% de kwalificatie-eisen dekt of de essentie van het beroep. Het bedrijfsleven en het onderwijsveld bepalen gezamenlijk deze essentie¹. Voor examinering geldt dat de vakkennis, vaardigheden en het gedrag, nodig voor het uitvoeren van het beroep als beginnend beroepsbeoefenaar, in een goede balans zijn (of worden) geëxamineerd. Onderwijs en beroepenveld maken een relevante én representatieve keuze op basis van de inhoud van het beroep. Dat wil zeggen: er wordt geëxamineerd wat belangrijk is én wat een juiste indicatie geeft wat betreft niveau, inhoud en complexiteit. Dit geldt ook als wordt gekeken naar het verlenen van vrijstellingen en het bepalen van de essentie.

De examencommissie kan op basis van een verzoek voor vrijstelling van examinering² besluiten om vrijstelling te verlenen op het geheel van de examinering of een deel ervan, bijvoorbeeld kerntaak, werkproces of

---

¹ Handreiking '[Relevant en representatief examineren? Even spieken...](#)', Kennispunt Onderwijs & examinering, 2018.

² Vrijstelling voor (een deel van de) onderwijstijd worden verleend door het management van de opleiding/ het onderwijscluster en is om die reden niet opgenomen in deze handreiking.

keuzedeel³. De examencommissie beschrijft, in samenspraak met de opleiding(en), hoe een aanvrager vrijstelling kan aanvragen en wat daarvoor moet worden aangeleverd.

---

³ Vrijstelling op basis van een deel van een kerntaak is mogelijk, maar leidt vaak tot discussies. Aandachtspunt is dat de kwaliteit van examinering overeind blijft.

Het waarden van bewijsstukken

Het is voor examencommissies soms lastig om aangeleverde bewijsstukken zoals, (deel)examenresultaten die elders zijn behaald of branchecertificaten te waarden. Inzicht in de totstandkoming van bewijsstukken is wenselijk, maar heel vaak niet mogelijk. Van invloed hierop is bijvoorbeeld het tijdsbestek tussen de examenafname en het moment waarop de vrijstelling wordt aangevraagd. Bij het verlenen van vrijstellingen kan het de examencommissie helpen als ze vertrouwen heeft in de wijze waarop de bewijsstukken zijn afgegeven. Daartoe kunnen er bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt met branches over de wijze van examinering van een certificaat. Als er twijfel is over de aangeleverde informatie en bewijsstukken is dat voldoende reden om geen vrijstelling te verlenen.

Vermelding van resultaten op het modeldiploma

Informatie over het verwerken van vrijstellingen op het Modeldiploma mbo vind je in de [regeling modellen voor mbo-diploma, mbo-certificaat en mbo-verklaring](#).